

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ethices Christianae, Libri Tres

Daneau, Lambert

Genevæ, 1579

Cap. XIII. Septimi diuinæ legis præcepti, quod est, Non Mœchaberis,
expositio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41242

CAP. XIII.

Septimi diuinæ legis præcepti, quod est, Non
Mœchaberis, expositio.

C primū de ordine huius præcepti
quæritur, quotum sit numero. Philo
in expositione generali ait esse sextū
numero, & in 2. tabula primum. Nā
illa inquit, ἀρχεται ἀπὸ μοιχείας, quia μέγιστον ἀδνα-
μίας τῶν τῶν εἶναι existimaret Moses, & videtur e-
ius sententia dicto Pauli confirmari, Roman. 13.
vers. 9. vbi ἡ μοιχέυσις enumeratur ante præce-
ptum ἡ φονεύσις. Sed tamen constanter hæc sen-
tētia refutatur ex Exod. 20. & Deut. 5. vbi septi-
mo loco censetur, & posteriori loco, i. post hoc,
Non occides. Et quod ad dictum Pauli pertinet
supra ad illud respōdimus, vimque in eo mini-
mè faciendam demonstrauius ex dicto Chri-
sti. Ergo est hoc præceptum septimum. Quod
esse verum & ratio & patrum autoritas etiam
confirmat. Ambrosius sic in epist. ad Ephes. cap.
6. & omnes qui verè legē Dei sunt interpretati,
etiā scholastici, vti magister sentētiarū, & Tho-
mas, in eo nobiscū consentiunt. Ratio verò su-
pra exposita est, quod post corporis tuitionem
sancitā, dominus cōiugia sancit & ab omni iniu-
ria facta tecta esse iubet, quia proximè nobis
post vitā matrimoniū nostrū commendatur, &
σὺν ἡ φυσικῇ impellente charū pretiosūque esse
sentitur: σὺν αὐτῇ φυσικῇ ordinem secutus est
Dominus in horum præceptorū collocatione.
Sed

Sed quæritur, quæ sit huius præcepti æquitas,

Resp. est triplex {
 Divina.
 Naturalis.
 Politica.

Ac divina quidem, quia vetat Dominus omnem fornicationem, omnemque immunditiam, quæ vel pudicitia, vel castitas matrimonij violatur. Ose. 4. vers. 2. & 11. Hier. 5. versu 8. id quod etiam nouo testamento repetitum est. Matth. 5. versu 27. 1. Corinth. 6. vers. 9. Ephes. 5. vers. 5. Coloss. 3. vers. 4. Hoc autem æquissimè sancitum est. Cum enim matrimonium à Deo sit institutum. Gen. 2. æquissimum est, ut ab eodem inuiolatum sanctumque & tectum conseruetur. Eiusdem enim est educare & tueri, cuius & creare & condere. Et quia ipse sanctus est, sanctitatis verò pars est castitas, idcirco & castitatem nobis commendat, oditque omnem pollutum coitum. Heb. 13. vers. 4. Statuitur etiam castitas vnum quoddam præcipuum totius Euangelij caput. Tit. 2. vers. 12.

Naturalis, quia cum sit maris & fœminæ coniunctio iuris naturalis, s. ius naturale. De iure natur. gent. & civili institut. necesse est eam sanctam esse. Itaque præclaræ sunt Pudicitiae laudes apud profanos homines, apud Stobæum sermo. 65. & sermo. 5. & 6. Tuo præsidio puerilis ætatis insignia munita sunt, ait Valer. Max. lib. 6. cap. 1. Tui numinis respectu syncerum iuuentæ flos manet. Te custode matronalis stola censeatur. Dicitur etiam primæ sapientiæ iuuentum esse, Cōcubitu prohibere vago, dare iura maritis. Itaque omnium populorum legibus coniugia sancita sunt, ne polluerentur & seuerissimè

vindicata est huiusmodi iniuria, quemadmodum bello Troiano demonstratum est. Refert Plutarch. in lib. De Republ. ad Traia. maximas seditiones Syracusis exortas ob stupra, iusto Dei iudicio. Id quod exemplo iudicij in Thamaram nurū à Iuda constituti apparet, & quid lege naturæ moneamur sentire de Adulteris. Illam enim igni addixit. Genes. 38. vers. 24. Neque obstat quod Actor. 15. vers. 29. scortatio rerum indifferentiū numero recensetur, Multique populi passim stupra impunita reliquerunt, velut Lacedæmonij, Plutarch. in vita Lycurgi: & Persæ, quoniam libidine inescati allectique tantam sibi peccandi licentiā sumpserunt. Verum testimonium conscientiæ tolli non potest, quin illud ipsum etiam damnat, quod tamen admittimus. Ergo *ἡγίστα* dñs illi non ignorabant. Quanquam enim legem hanc non audiuerunt, fuere tamen sibi lex ait Paulus Roman. 1. vers. 32. 2. versu 14. Vnde apparet quàm sint, fuerintque semper turpes Gallorum mores, apud quos, ut ait Ioan. Fab. in Tit. De public. Iudic. in institutione. adulterium non est habitum crimen, nimium nimia consuetudine peccandi. Impia quoque est illa vox Alexandri 3. qui in cap. At si clerici. 5. De criminibus ext. De iudiciis, adulteriū inter minora crimina recenset. Longè verò melior, veriorque est illa Pauli sententia, qui hoc crimen longè cæteris turpius esse docet. 1. Cor. 6. vers. 18. Verum quoque est quod ait Ambros. Hexamer. libro 5. cap. 7. Adulterium igitur est iniuria naturæ, & Aristot. lib. 7. *πολιτικῶν*. damnat adulterium, uti fœdissi. crimen. Quis enim
vir

vir quamlibet impius velit adulteram vxorem?
vt ait August. lib. i. De nupt. cap. 17.

Politica ratio, propterea quod pax publica
priuatâque inter ciues ob violata coniugia tur-
batur. Nam vt ait Homer. lib. i. Iliad. & est rela-
tum ab Vlpiano in l. Si vxor. D. ad leg. Iul. De
Adulter.

ἔμνοι φίλεσ' ἀλόχους μερόπων ἀνδράπων

A' *τρίδαι*. id est, Non soli amant vxores in-
ter homines, qui quidem diuerso idiomate vtū-
tur, Atridæ. Et atrocissima est huiusmodi iniu-
ria. Dionys. Halicar. libr. 2. *ἀρχαιολογ*, varias à va-
riis leges de coniugio cōditas refert. Apud La-
cedæmonios fuit lex & pœna constituta in *ἀγά-
μους, ἐψγάμους, & χακογάμους*. Hi postremi definie-
bantur qui opum causa affinitates diuitū quæ-
rebāt, non aut vt ait Plutar. in Lysandro, bono-
rum virorum. Itaque sancitæ sunt in adulteros
ab optimis quibusque legislatoribus pœnæ, ve-
lut à D. Augusto. lex Iulia de Adulteris, vel de
Pudicitia, vt dicitur in l. Reos, & l. sequ. C. eod.
apud Cumæos lex *δυοβάπτε*, vt refert Plutarchus,
apud Athenienses mors, & apud Pisidas, vt re-
fert Stobæus, pœna infamiæ *λόγφ* 42.

Obiici verò aduersus hoc præceptum quæ-
dam possunt, imprimis verò tria: è quibus pri-
mum est, quod *ἐμπιῖνται* quidam afferunt ex Ge-
nes. i. vers. 28. dictum esse à domino Deo homi-
nibus, Crescite & multiplicamini. Ergo promi-
scuo concubitu vti licere, neque vllam maris &
fœminæ coniunctionem illicitam esse censen-
dam. Resp. esse Paralogis. à dicto secundum
quid ad dictum simpliciter. Quod enim illic di-

D

cit dominus intelligendum est, ea ratione, eoque modo genus humanum multiplicandum, quem ipse ordinavit. Nempe honestis legitimisq; coniugiis, ut vir & vxor una caro fiant, non autem ferino, id est beluino atque vago coitu. Genes. 2. versu 24. Malach. 2. versu 15. & docet Paulus 1. Corinth. 7.

Secundò obliicitur exemplum, factumq; Patrum, qui multas vxores habuerunt, aut qui vxori pellicem vel concubinam superinduxerunt, velut Abraham Ceturam, Iacob habuit Leam & Rachel. David septem vxores. Salomon plus quam trecentas concubinas. Quod cum sanctitate castitateque coniugij constare non potest, & tamen, ij viri sancti iusti que habentur, & dicuntur in scriptura amici Dei. Ad hanc questionem variè respondent Patres, torquenturque, leui tamen de causa. Respondet alicubi Ambrosius. Hoc quando mos erat, crimen non erat. Augustinus. lib. De bono coniuga. cap. 13. & 17. & maxime 25. putat Sacramentum quoddam fuisse generationis Christi, ut ea proles & tribus conseruaretur, ex qua nasciturus erat Christus. Alii aiunt non concupiscentia explendæ libidinis id factum esse, sed desyderio numerosæ sobolis, quæ inter Dei benedictiones tunc recensebatur. Deuter. 28. Itaque P. Martyr. de hac questione anxie. 2. Samuel 2. vbi de Bigamia, & est copiosè de toto hoc argumento disputatum tota 32. quæst. 4. Item ab August. libro 1. De nuptiis. cap. 13. 14. 8. 9.

Sed verius est in eo damnandos patres. Nam ut ait Paulus 1. Corinth. 7. versu 2. *ἐξ ὧν οὐκ ἔστιν ἡ ἐλπίς*

ἡ ζωὴ αἰώνου

coniugij exēto id est, quisque propriam uxorem habeto, Malach. 2. vers. 15. Dominus vnam tantum vni dedit, erat tamen Dominus sapientiss. Vnde hec Lex est coniugij, vt duo, non autem vt tres vel quatuor fiant caro vna. Genes. 2. vers. 21. Id quod ipsum etiam Christus ipse explicat Matth. 19. vers. 5 & Paulus 1. Corinth. 6. versu 16. Erūt duo in vnam carnem. Ergo cū Deus numerum expresserit, quæ personæ extra eum numerum sunt, violant coniugium, non tuentur. Sed & hoc ipsum est contra naturam coniugij. Est enim coniugium seu nuptiæ viri & fœminæ coniunctio indiuiduæ vitæ societatem retinens, vt definiūt Iurisperiti, & est in §. j. De nuptiis. in Institut. Neque verò omnia patrū facta sunt (vti neque hoc ipsum) vel probanda vel imitanda, quia in multis ab iis peccatum est. Etsi verò viri plures uxores habebant, vxor tamen plures maritos habere nō poterat, nec est vnquam factitatum, ac ne inter ethnicos ipsos, vt docet August. De bono coniugij. cap. 17.

Tertiò denique obstat, quod ex Platone asserunt tum demum fore concordēs Resp. cū erunt communes uxores, quia in omnes amor coniugalis diffundetur. Sic fieri oportere scribit sentitque Plato in lib. 5. De Repu. & habebant eum locū Romanæ mulieres in ore tēpore Epicteti Philosophi, & Adriani Imperatoris, vt refert Stobæ. in sermo. De legib. & Consuetud. qui est sermo 42. Sed Platonis sententiæ obstat exemplum veteris ecclesiæ & primitiuæ, vbi, cū fraterna concordia maximè floreret, habebat tamen in ea quisque suam uxorem, vt docet Paulus.

D. ij.

lus 1. Corinth. 9. vers. 5. Ergo concordia hominum ex eo non pendet, ut sint cōmunes vxores, cū in cōiugiorum distinctione fuerit semper maxima firmissimāque charitas. Præterea huic sententiæ Platonis respondet Aristoteles, cāmque velut ineptissimam optimis rationibus refutat lib. 2. *πολιτικῶν*, Refutat etiā elegantif. Saluianus episcopus lib. 8. de Prouidentia Dei. Hier. in epist. ad Ephes. 5. dici. Cynicos contendisse feminis fluxum ex quocunque attritu non esse turpem, & Scholastici penè idem nunc docent: sed tantū propter ordinem confusum peccari aiunt, si oritur & emittitur extra coniugium.

Ait Lex, *Non mœchaberis*, & *μοιχεύσεις*, ait Paul. Rom. 13. vers. 9. In quo quæsitum est, expressiōne sit Hebraici verbi significatio & vis, an tantū legis mens & sententia, atque vtrum melius diceretur & *πορνεύσεις*. Ac primum variæ sunt variorum huius criminis generū & differentiarū appellationes velut Scortatio, Mœchatio, Adulterium, Mollities, Incestus, Stuprum: & enumerat Thomas in 2. 2æ. quæst. 154. sex huius vitij & peccati species. Apud Græcos est *πορνεία*, est etiam *μοιχεία*, & *πόρνος ἀπὸ τοῦ μοιχεύον* distinxit Apostol. ad Heb. 13. vers. 4. Est enim *πορνεία*, scortatio meretricia. *μοιχεία*, fornicatio scortatioque illicita, sed non promiscua & vulgaris, siue ea in solutam committatur, siue in cōiugem. August. in lib. De quæstio. in Deuter. putat *μοιχείας* nomine non omnem fornicationem intelligi, sed tantū adulterium, quod appellatur à Latinis. Atque est eius sententia descripta in cano. Meretrices

retrices 32. quæst. 4. Sed verior est sententia hoc loco *avendo xux* conceptam esse legem, & ex parte totum intelligendum, uti in cæteris eiusdem legis capitibus fit. Itaque hoc nomine, ut ait idem August. omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus usus prohibetur.

Quod ipsum ut ordine explicetur, in quinque capita totum huius præcepti argumentum diuidendum est, è quibus continet,

1. Quæ personæ prohibentur Mœchari.
2. Cum quibus prohibeantur.
3. Quo animo, quæve causa.
4. Quibus modis.
5. Quot sint Mœchationis seu adulterij hæc prohibiti species seu genera.

Ac quidem, Quæ personæ mœchari prohibeantur quæritur. Et quando lex nō distinguit, neque nos etiam. Est enim huius Legis auctoritas in omnes *Ætates* hominum, *Sexus*, & *Conditiones*.

Hominum alij sunt Mares, alij Fœminæ, alij etiā Androgyni & Hermaphroditi. i. vtriusque naturæ, ut docet Plato in dialogo, qui dicitur *Conuiuium* siue de Amore.

Ac quidem mares & fœminæ apertissimè in Legis ipsius explicatione, & disertè continentur, *Leuit. 20. v. 15. & 16. Deut. 22. vers. 22.* Sanctitas enim ab vtriusque & pudicitia requiritur. A maribus quidem & viris, quia, ut ait Lex, periniquum est virum pudicitiam ab vxorè exigere, quam ipse non exhibet. A fœmina verò, quia etiam earum corpus templum est Dei Spiritus

D. iij.

sancti, 1. Corinth. 6. vers. 19. Itaque utrumque sexum complectitur ex mēte huius capitis & precepti Iacobus, Iac. 4. vers. 4. Adulteri, inquit, & adulteræ nescitis quod amicitia mundi; &c. Et quanquam Paulus, 1. Corinth. 6. versu 9. ait, *οἱ μοιχοὶ, καὶ τὰ μαλακοί*, quæ voces ad solos masculos pertinere videntur, tamen usitata est ea ratio dicendi, ut masculinum sub se concipiat, complectaturque fœmininum, intelligaturque esse communis utriusque sexus prohibitio. Neque obstat quod ex Marco Catone refert A. Gellius lib. 10. Noct. Atticarum, cap. 27. Nō fuisse idem ius vxoris in maritum, quod mariti in vxorem. illa te, si adulterares, digito non auderet contingere; in adulterio vxorē tuam si deprehendisses sine iudicio impune necares ait. Aliud enim est spectare quid Ethnicorum leges, eaque politica velint: aliud quid lex Dei, quæ ad conscientiam pertinet, iubeat. Vtrumque enim & marem & fœminam cōprehendit: & quod scribit Cato, olimque factitatum est, posterioribus legibus antiquatum & emendatum est, quemadmodum apparet ex l. Nec in ea lege. §. Ideo. & l. seq. D. ad l. Iul. de Adulter. Et eandem pœnam utrique. i. marito & coniugi deberi, & maiorem etiam castitatem à viris requiri, docet August. lib. 2. De adulter. coniugiis. cap. 8, & 20.

Sed quæsitum est de Androgynis. Quosdam enim tales nasci non modò authoritas Platonis docet, sed etiam legis. Neque enim de iis, quæ nunquam visa sunt & extiterunt, fit lex. Est igitur in l. Quæritur Hermaphroditum. D. De statu hominum, Hermaphroditi mentio, & Ovid.

tales

tales homines nasci docet, lib. 15. Metamorph.
sed & fieri, quod postremum est falsum,

Cui non audita est obscena Salmacis unda?

Plinius libro 7. Naturalis Historiæ. & ipsa, vt in
Tiresia, quotidiana experientia. Meo seculo
quidam vixit apud Turonenses. Quæsitum est
vtrum ij prohibeantur cōtineanturq; hac lege.
Cum enim vtriusque membri, id est, sexus & na-
turæ sint participes, videtur posse & marium &
fœminarum concubitu uti, nec prohiberi. Re-
spon. Debent eius tantum sexus censer, qui in
iis potentior est & præualet, non autem vtrius-
que. Ergo primum comprehenduntur hoc capi-
te, quia si sine coniugio coeunt, violant Dei le-
gem: deinde vbi matrimonio iuncti sunt, debet
eius tantum sexus censer, quem elegerunt, &
prætulerunt ipsi. Est enim turpissimum contrâq;
rerum naturam, vt vtroque uti possint, qualis
ille Iphis, de quo Ouid. in Metamorph.

Vota puer soluit, quæ fœmina vouerat Iphis.

Præterea hominum alij sunt { Impuberes,
Puberes.

Quæsitum est, vtrum vtrique damnentur. Et
quidem de puberibus, qui annum decimum-
quartum ætatis in maribus, duodecimum verò
in fœminis excesserunt, dubitari nō potest, quia
in iis iam libido excitatur, visque illa prolifica
& ~~æquarum~~ nascitur, vt docet Aristot. lib. 8. De
natura animalium, cap. 14. quæ affectus Vene-
reos excitat & homines exagitat, vt Physici do-
cent. Itaque ea ætate dicuntur coniugium con-
trahere posse, & Votum vouere, 20. quæst. 1.

D. iij.

Sed de impuberibus maior quaestio est, Vtrum in hoc crimen & peccatum incidere possint. Et aperte respondent Iurisperiti, in l. si vxor. §. si minor. & l. Si minor, D. Ad l. Iuliam, de Adulteriis, crimen legis Iuliae post pubertatem demum incipere. quod ante aetatem pubertatis, non videatur tanta vis eorum corporis, ut committi hoc vitium ab iis possit, semenque emitti. Sed aliud docuit rerum experientia. Et cum non effectum, sed affectum criminis & peccandi damnet Dominus hoc praeccepto: (Sint autem multi mares ante pubertatem. i. decimum quartum annum aetatis, foeminae ante duodecimum doli, turpisque illius affectus capaces) sit, ut merito dicendum sit, ad eos quoque hoc praecceptum pertinere. Nam in iis, ut aiunt, malitia supplet aetatem. & est in cap. Tua nobis. cap. A nobis. & cap. Puberes. Extr. De desponsatio. impuber. & a Ioan. Fuschio, Puellam nouem annorum peperisse, & puerum nouem annorum nutricem impraegnasse iam pridem scriptum est.

Item hominum alij sunt Serui, alij Liberi.

Quaeritur, utrum ad vtriusque conditionis homines haec prohibitio pertineat. Et quando apud Deum nulla est personarum acceptio, neque est liber, neque seruus, neque Scythia, neque Graecus, ut ait Paulus, Gal. 3. vers. 28. Coloss. 3. vers. 11. ad vtriusque pertinet prohibitio. Nam quando ex vtriusque eligit Deus ad salutem, debent quoque vtrorumque corpora esse templa spiritus sancti, 1. Corinth. 7. v. 21. Neque obstat quod Dominus ipse, Leuit. 19. vers. 20. discrimen constituit, liberae mulier an serua stuprata sit.

&

& quod legibus Romanorum inter seruos, neque coniugium, neque adulterium esse cēsetur, sed contubernium tantum, neque etiam ab ancillis seruis pudicitiae ratio exigitur, sed à liberæ tantum conditionis fœminis. l. Quæ adulterium. C. Ad l. Iuliam. De adulter. Vnde aperte respondetur in l. Inter liberas. D. eod. inter liberas tantum personas locum habere accusationem, crimenque adulterij. Hæc omnia, vt dixi, nostræ sententiæ nō obstant. Nam aliud est spectare, quid ratio Politicæ, iusque soli exigat & postulet: aliud quid ratio cōscientiæ, iusque poli. Ergo non eximit seruos à peccato & offensa quoad Deum, quod ab iis lex Politica & humana, non exigit pudicitiam.

Hominū alij sunt Cœlibes & soluti, vt Virgo. Vir, & Fœmina Vidua: alij sunt Mariti, Hierem. 5. ver. 8. Ab vtrisque castitas exigitur, 1. Corinth. 7. ver. 34. Ac quidem à cœlibibus, ne ij sibi ius esse liberè cum qualibet passim coeundi & vagandi putent, quia vxore carent. Itaque ab iis potissimum sibi cauendum docetur, Eccles. 36. v. 27, & 28. Vtunque Papistæ cœlibatum magni faciant, præferantque cōiugio, quemadmodū Hier. in lib. aduersus Iouin. sed insulsiſsimè.

A maritis verò castitas pudicitiaq; exigitur, eò magis, quod iam fidem dederint vni, quam violare non debent. Nam qui maritus adulteratur, tria hæc committit scelera. quod 1. Fur est sui corporis, 1. Corinth. 7. ver. 4. 2. Periurus Domino, & vxori, & toti Ecclesiæ, Prou. 2. 17.

3. Lædit Rēpub. cui nothos partus supponit pro veris ingenuisque ciuibus. Et maxime hoc

præceptum pertinet ad iā maritos & coniuges. Heb. 13. 4. Quod si aliquis excipiat, Mariti & coniuges iam nō possunt videri casti, quia polluerūt se coitu coniugali. Resp. Imō castitas est cum propria vxore matrimonium, & cum ea sola cōgressus, vt etiā respondit Paphnutius in Niceno concilio, & est in Histōr. Eccles. relatum: & in cano. Nicena. dist. 31. denique Ambros. in lib. de Viduis, docet esse triplicem castitatē, inter quas est coniugalis.

Hominum alij sunt, Milites, & ij vel Sacre militiæ, vel Secularis: alij sunt Pagani. Ad omnes pertinet hæc prohibitio. Ac de Paganis nulla quæstio dubitatioque est. Dicuntur autem ij Pagani, qui non sunt milites.

De militibus secularis, vt vocant, militiæ maior est quæstio. Nam de militibus sacre militiæ, Presbyteris, Diaconis, & Pastoribus Ecclesiæ, certō certius est omnis virtutis exemplar gregi eos esse oportere, 1. Pet. 5. vers. 3. itaque eos iubet Paulus vnius vxoris esse viros & castos, 1. Tim. 3. v. 2, & 12. Tit. 1. v. 7. idq; ex ea sanctitate quæ à summo Sacrificatore requiritur à Domino, colligitur, Leuit. 11. Et 21. distinct. 32. Vnde mirum est, cur cōlugium fuerit clericis interdictū. Preclare enim Bernard. Sermo. 66. in Cantica. Tolle de Ecclesia honorabile connubium, nonne repleas eam concubinariis, incestuosis, mollibus, masculorum concubitoribus? Saluian. lib. 4. de Prouiden. Dei, Cunctis fornicatio interdicatur, sed grauius multo est, si de clero aliquis, quàm si de populo fornicetur. Criminosior enim est impudicitia, quæ promiserit castitatem, a quorum
tam

tam piorum patrum sententia posterior ætas,
in hoc fœdissimè defecit. fornicatio enim tan-
quam res quædam lenis clericis concessa est.

Quod ad milites igitur secularis militiæ (quæ
vocant) attinet, & eos etiam ipsos comprehen-
dit, tenetque legis huius prohibitio, & est in l.
Miles. D. Ad l. Iul. De adulter. & in tit. De re mi-
litari. Idem Plinius Secundus, lib. 2. epistol. ad
Cornelianum docet. Neque excusat absentia
eorum ab vxore, quæ sit Reipub. causa, vt militi
fornicari vel scortari propterea liceat. Est enim
Deus, militum Deus, Exod. 15. 3. vti & etiam to-
gatorum & eorum qui in pace viuunt. Quod si
lex Iulia de adulteriis, ad omnia matrimonia
pertinet, tam militum, quam paganorum, vt di-
citur in l. Si vni. D. Ad l. Iul. De adulter. multo
magis hoc Dei præceptū. Neque prodest quod
Sabellicus ex Lampridio, Ennead. 7. lib. 5. refert
L. Septimum Seuerum Imperatorem militibus
concessisse, vt haberent in castris focarias, quas
mulieres Græci, imprimisque Chrysoft. appel-
lat *εισακτας γυναίκας*, quarum fit mentio in l. Si an-
cillam. C. de donation. inter vir. & vxorē. Nam
hæc concessio iis tantum militibus fiebat, qui
domi nullam vxorem habebant: non etiam ma-
ritis iam. Deinde vt idem docet Sabellicus, fuit
ea res pessimi exempli, minimèque conducibi-
lis. Itaque laudata est eorum Imperatorum pro-
bitas & castitas, qui pudicitiam à militibus suis
exegerunt. Alexander Seuerus totam legionem
exauthorauit, quod apud Daphnem suburbium
Antiochiæ scortaretur. Adrianus militem, qui
hospitis vxorem adulterauerat, duabus diuersis

arboribus alligatū laniavit & discerpfit. Pomp. Magnus militem occidit, qui sub veste manum pudendis muliebribus admouerat. Sertorius totam legionem ob idem scelus exauthorauit, nedum vt Christiani duces hodie hæc in suis militibus crimina tolerare debeant.

Venio ad secundū caput, Concumbitur causa libidinum, ait August. nubitur autem non nisi filiorum, lib. 30. Contra Faust. cap. 6. Ergo quaeritur de concubitu in genere, vt hoc præceptum explicetur, cum quibus scortari atque mœchari prohibeamur. Hic verò pro varia personarum quibuscum illegitimè miscemur differentia, variae quoque mœchationis seu scortationis species sunt constitutæ. Nam quæque copulatio illicita suum specialēque nomen habuit, quod ex ea scelus, vel leuius, vel grauius censeatur. Ergo ex materia sumpta est ista luxuriæ vel scortationis diuisio. Paulus variis locis, imprimis autem 1. Corinth. 6. vers. 9. 1. Timoth. 1. v. 9. quinque hæc genera constituere recenserēque videtur, πόρνος, μοιχὸς, μαλακὸς, ἀρσενοκόιτας, & denique ἀκατάρτες. In cano. Lex illa. 5. Cum ergo. 36. quæst. 1. quinque hæc species enumerantur pro diuersa ratione eorum, quibuscum concumbitur, Nempe fornicatio, stuprum, adulterium, incestus, raptus. Thomas in 2. 2^æ. quæst. 154. sex species facit. addit enim his superioribus sextum vitium, peccatum nempe contra naturam, quod appellatur Sodomia. Atqui ne hi quidem omne genus earum rerum, quibuscum coire atque concumbere vetamur, comprehendunt. Et cum Paulus iubeat ab omni scortatione abstinere, atque

atque quenque nostrum possidere vas suum
ὡς ἀγγεῖμα & πῦρ 1. Thess. 4. vers. 3. & 4. certè nul-
lum genus earum rerum prætermittendum est,
cum quibus illicitè & nefariè homines copulan-
tur & miscentur. Quod ut in vniuersum comple-
ctamur, sic dicimus:

Homines miscentur illegitimè vel cum ho-
minibus, vel cum bruto, vel etiam cum dæmo-
ne ipso. Cum hominibus quidem, vel cum fœ-
minis, vel cum maribus. Cum fœminis si sunt
consanguineæ in gradu lege Dei prohibito: vel
etiam si sunt extraneæ, veluti si sunt coniuges
iam: vel non coniuges quidem, sed honestæ vi-
ræ mulieres, cum quibus citra coniugij vincu-
lum coire non licet: vel etiam si sint meretrices,
cum quibus citra matrimonium concumbitur.
De his tot tantisque generibus dicendum est,
quæ pro varia personarum & materiæ ratione
nomen diuersamque speciem obtinent.

Ergo quæritur, vtrum quis cum consangu-
inea in gradu lege Dei prohibito, misceri possit.
Respon. facilis, non posse. Damnatur enim hoc
genus coniunctionis, appellaturque incestus,
quod sit contra ipsum naturæ sensum. Paulus
grauissimè in hoc sceleris genus inuehitur, 1.
Corinth. 5. v. 1. Idem Ezech. 22. vers. 11. & Amos
2. vers. 7. Putat autem Thomas triplici de causa
prohibitum esse meritò hoc fieri. 1. Quia iis
personis honos debetur. Ergo honestum est iis
abstinere. Nam in nuptiis non tantum quod li-
cet spectandum est, sed etiam quod honestum
est. Sed etiam expressè id fieri vetat Dei lex, Le-
uit. 18. vers. 6. 2. Quia nimia occasio peccandi

daretur, cum sint assidue simul. Ouid. lib. 9. Metamorphos.

*Dulcia fraterno sub nomine furta regemus,
Est mihi libertas tecum secreta loquendi,
Et damus amplexus, & iungimus oscula coram,
Quantum est quod desit? --*

3. Denique quod sic impediretur multiplicatio affinitatum, l. Incest. D. De ritu nuptiar. Hæ quidem sunt aliquæ causæ, sed non omnes. Potissima est, ipsius naturæ vox & sensus detestans huiusmodi coitum. Neque obstat quod obiciunt, Adami filios duxisse sibi consanguineas, & quod scribit profanus poeta, Ouid. lib. 9. Metamorphos.

*Dij melius, dij nempe suas habuere sorores,
Sic Saturnus Opim iunctam sibi sanguine duxit,
Oceanus Teihyn, Iunonem rector Olympi.*

Sed facilis est responsio, quæ ab Augustino affertur lib. 15. De ciuitate Dei, cap. 16. necessitate cogente & impellente, primis temporibus & nondum multiplicato genere humano, id factum esse, quia alia vxor tunc duci non poterat. Itaque Deus, qui poterat iis, velut Abeli & Caino, alias fœminas procreare, neque tamen produxit, quodammodo relaxauit ipse tunc istam Legem illis, inquit P. Martyr in 2. Samuel 13. quam postea sanxit & edixit Leuit. 18. Lex ciuili Romanor. toto titul. C. de incestis & illicitis nuptiis. Ergo non est par iam nostra & illorum causa, nec eadem: sed est incestus. Atque hoc genus copulæ tanto damnabilius postea factum est, prohibente religione, quanto antiquius olim fuit, ait idem August. Est idem responsum in tota

tota 36. quæst. 1. Incestus autem siue incestum tam odiosum fuit, tamque pollutum (vtrunque enim Latine dicitur) vt inde factum sit incestare, quod significat polluere, vt ait Serui. Honorat. in lib. 6. *Æneid.*

--Et totam incestat finire classem.

Noni. Marcell. idem scribit in Differentiis dictionum.

Sed quæsitum ad quem quotumque vsque cognationis vel consanguinitatis gradum incestus committi intelligatur. Respon. Canonistæ vsque ad septimum cognationis gradum, vide cano. De affinitate. 35. quæst. 2, & 3. In gradum autem vnoquoque constituendo duas personas enumerant Canonistæ, nec apud eos, sicut apud Iurifcons. tot sunt gradus, quot persone, vna dempta: sed quilibet cognationis gradus habet duas personas, vt ipsi explicant tot. 35. quæst. 5. Quod idcirco instituerunt, vt maiores quæstus ex dispensationibus facerent. Quanto enim maior est & latior prohibitio, tanto dispensatio frequentior & lucrosior est. Et est hæc constitutio Pontificum planè Bursalis, vt vocant. i. ad quæstum Curia Romanæ comparata Iurifconsulti in l. Octauo. D. Vnde cognati, cognationum gradus omnes in octauo ordine & persona finiri volūt, quoad hæreditates & successiones, nedum quoad coniugia, quæ finiuntur quarto gradu, vt ait Vlpian. Tit. 5. in fragment. Nam in coniugiis non tam latè regnat prohibitio, quando duorum fratrum filij matrimonio iungi possunt Iure Ciuili Romanorum. §. Duorum quoque fratrum, De nuptiis, in Institution. Sed verius est ince-

stum definiri, & ad eum usque consanguinitatis gradum tantum pertinere, quem Deus ipse descripsit. Ergo extra eas personas, quæ non sunt prohibitæ iure diuino, matrimonium velle contrahere, incestus esse non intelligitur, quia in iis solis consanguinitas esse censetur. Minus enim latè patet consanguinitas, quam cognatio. Edictum autem Domini extat Leuit. 18. & 20. Deuter. 20. vers. 30. Iurisconsulti dicunt inter eas personas, quæ in parètum liberorumve numero sunt in infinitum, incestus esse nuptias, siue ex iustis nuptiis cognatio descendat, siue non. l. Nuptiæ. & l. seq. D. De ritu nuptiar. & l. Iure gentium. D. De ritu nuptiarum. Id quod verum est.

Sed quæsitum est, Num de his gradibus, vel Princeps, vel Ecclesia dispensare possit. Et certè quando ius politicum ad Magistratum pertinet, non ad Ecclesiam, si quisquam de iis gradibus dispensare potest, is est Princeps, vt est etiam in l. Diuus Marcus, D. De ritu nuptiar. & l. Si senatori. D. eodem. Et videtur Princeps dispensare posse, argumento eorum quæ scripta sunt 2. Samuel 13. vers. 13. Nunc verò alloquere Regem, inquit Thamar Amnoni fratri, non denegabit me tibi. Ergo princeps potest dispensare. Facit etiam quod scriptum est à Suetonio in Claudio Imperatore, cap. 26. eum non modò duxisse Neptem. i. fratris filiam, sed etiam edicto, vt id liceret, pposuisse. Id quod in Alcinoi & Aretæ Phæacum reginæ coniugio accidisse potest obseruari ex Homeri Odyss. lib. 7. Denique quod scribunt Canonistæ Papam Romæ

de gradibus cōsanguinitatis dispensare posse, in
can. Quēdā lex. 5. quod scripsi. 35. q. 5. & Thomas
ait in 2. 22. q. 154. art. 9. excepta persona patris &
filia, Papa in reliquis dispensare potest. Volunt
enim eū etiam cōtra ius naturale posse dispensa
re, vt maius periculum euitetur, distinct. 13. Sed
planē aliud sentiendum est. nam quum hominis
lex quā Dei sit inferior, minórq; illius quā hu
ius potestas, non possunt neq; debent homines
relaxare, quæ Deus obseruari constringiq; iu
bet. Hæc enim est brevis mea respōsio. ita quo
que sentit P. Martyr in 2. Sam. 13. v. 13. vbi respon
det ad omnia superiora argumenta.

Quæsitum est de fratris defuncti vxore, V
trum eam frater ducere in vxorem queat. Et
quia vexata est quæstio, neque omnia hīc dici
possunt, in suum locum & eum quidem alium à
nobis differetur. ex l. Fratris vxorē. C. De ince
stis nuptiis. modò illud obiter intelligamus eam
nō posse duci, quanquam qui aliter sentiunt, ma
gnū sententiæ suæ prēsidium in voce Hebræa,
כִּי, se habere putant.

Secundo loco prohibitum est stuprum scor
tatioque, in eam quæ extranea est, neque con
sanguinea. Ac primū quidē in eā, quæ Sancti
monialis est, i. Deo consecrata virgo, voto per
petuo, quales sunt Moniales. Hoc genus scortat
ionis vocant Scholastici Sacrilegium, & est e
dictum Imperatorum, in l. Si quis non dicam
rapere sed attentare. C. De Episcopis & Cle
ricis. Idem est in 36. quæst. 2. extantque varia de
ea re Pontific. Roman. decreta tota 27. quæst. 1.
Et scribit Hermi. Sozomen. Iouinianū Impera
torem.

to: ē pœnam cōstituisse, si quis etiam ausus esset
ἡ ἐγὼ τὴν παρὰ θεοῦ μυστήριον, id est, Sacram virginem de-
 spondere, vt ipse refert lib. 6. Histor. cap. 3. Nos
 quia iis caremus, etsi diaconissas habuit vetus
 Ecclesia, 1. Timoth. 5. tamen in argumētum tra-
 here possumus, si quis fœminam Ecclesiæ dia-
 conissam stuprarit.

Tertio loco committitur scortatio in extra-
 neam quidem mulierē, quæ non est tamen san-
 ctimonialis, vel si ea soluta est, vel coniux iam.

Ac de soluta quæsitum est. Et siquidē bonæ
 & honestæ vitæ, & existimationis prius erat ea
 mulier, stuprum appellatur. Est enim stuprum
 illa scortatio quæ in virginem, viduam, & maf-
 culum, ait lex, committitur. Sed quod ad mascu-
 lum pertinet, habet suum propriūque sceleris
 & criminis genus, vt infra docetur. Distingunt
 Scholastici vt Thomas in 2. 2^æ. quæst. 154. inter
 stuprum & simplicem fornicationem. Simplex
 fornicatio est soluti cum soluta. Stuprum verò
 est etiam coniugis in virginem, ait, cum illa de-
 floratur. Sed sequenda potius est Iurisconsulto-
 rum, qui sunt verborum obseruatissimi, defi-
 nitio, quæ est in l. Inter stuprum. D. De verbo-
 rum significat. vbi stuprū esse soluti cū virgine
 & vidua aiūt, quia vtraq; debet soluta esse per-
 sona: Stuprum omne damnatum est, Deut. 22.
 vers. 25, & Exod. 22. vers. 16. Huius autem stupri
 & scortationis generis si sine vi commissum est,
 fuit diuersa pœna, vt refert Philipp. in Epitome
 moralis Philosophiæ. Ac Mosis quidem Lege
 hæc pœna sancita est, vt ducat & dotet qui si-
 ne vi virginem stuprauit. Exod. 22. versu 16. Le-
 gibus

gibus Atticis edicatur ut aut ducat aut dotet. Legibus Roma. relegatio cum dimidia partis bonorum ademptione poena fuit.

Sed quaeritur de concubinis quas olim habere licuit, legibus Roman. tot. tit. D. De concubinis. Nam libera mulier quae in consuetudine nostra est, etiam honestae conditionis esse, & vxor legitima censetur. l. In consuetudine. D. De ritu nuptiar. Et est scriptum ab Isidoro Christiano, non licere habere duas vxores, nisi vnam tantum & eam vxorem: aut certe, si deest coniux, loco vxoris, concubinam. Et in confessionib. suis August. fatetur se concubinam habuisse, ex qua Adeodatum suscepit: hanc quidem coniugem facit affectus, sed lex appellat concubinam. Abraham habuit Cethuram. Sed responsum est August. in cano. Audite. dist. 34. quod plane concubinatum damnat, etiam in soluto, quia ut ait Ambrosius, si diligis quam habes in consuetudine, cur non vxorem eam ducis? in cano. Ducat aliquis. 32. quaest. 4. damnat autem Dominus omnem immunditiam, & *ἡδὴς πονήσου*, i. Thess. 5. vers. 22. Est enim res mali exempli. can. Concubinæ. 32. q. 2. Denique Lactant. lib. 6. cap. 23. idem tradit de concubinis, quas homini Christiano concessas esse negat, praesertim vero marito. Certè omnis praeter Dei verbum copula damnanda est, quocunque nomine appelletur: etsi inter inhonestas copulas magis foeda & turpis esse vna potest, quam altera, omnes tamen, quae à Dei praeepto, & extra vinculum coniugij fiunt, sunt turpes & obscenae.

Quaeritum est, Vtrum in eam, quae seruæ est
E. ij.

conditionis, cōmissum stuprum damnetur. Et quidem si de Iure ciuili Roman. queritur, in ea crimen non committitur, quemadmodum sæpe responsum est. Itaque ob huiusmodi stupra & φθορὰς cessat accusatio legis Iuliæ de Adulteriis. l. Serui. & l. seq. l. Etsi libidine intemperantia. C. Ad l. Iul. de adulter. Idque, quia ab iis personis quæ sunt seruilis cōditionis, pudicitia ratio non exigitur, vt est apertè definitum in l. Quæ adulterium. C. eod. Quanquam domino ob ancillam seruamque stupratam iniuriarum, vel damni dati in stupratorem, datur actio, id est, l. Aquilia, vel de seruo corrupto. l. Inter liberas. C. eod. Atque ista iure ciuili obtinuerunt. Sed iure naturali, itēque ex Philosophorum sententia planè aliud statuendum est. Præclara est enim illa Musonij Philosophi oratio, in lib. De rebus Venereis, quæ à Stobæo refertur, λογ. β. ὅσαι, ait, μοιχείας ἐκ τῶν (supra autem μοιχείαν idem Musonius damnauerat) ὅσαι πρὸς θηλείας εἰσὶν, ἐκρημνέαι τὲ γίνεσθαι κατὰ νόμον. καὶ πᾶσαι αὐταὶ αἰσχρα, αἰσχροφύλονται δὲ ἀκολασίαν. ὥς μετὰ γε σωφροσύνης, καὶ ἐπαίρει πλησιάζειν ὡς μείνετε, οὐτ' ἂν ἐλθὲν δέξαι, γαμψοὺς, οὐτε μὰ δὴ διὰ δέχα παίνη τῇ αὐτῇ. τὸ γὰρ μὴ νόμιμον, μὴ δὲ σωφροσύνης ἢ συνουσίαν τέτων, αἰσχρὸς δὲ καὶ ὄνειδος μέγα τοῖς θηρωμένοις αὐτὰς, id est, Quotquot autem extra adulterium fiunt maris & fœminæ coitus, & præter lege præscriptam rationem, omnes sunt turpes, fiuntque ex magna animi intemperantia, adeò vt nemo temperans ne ad meretricem quidem accedere sustineat, nec ad liberam fœminam citra coniugij vinculum, neque etiam ad ancillam. Huiusmodi enim concubitus qui

qui cum illis sine coniugio fiunt, neque sunt legitimi, neque honesti: sed magnam turpitudinē, atque dedecus cōtinent, afferuntque iis, qui huiusmodi personas consecantur & sollicitant. Hęc Musonius, quę sunt lōgē veriora & sanctiora, quā superior illa legum Roman. sanctio, quę certē est à Christianis hominibus & explodenda, & è scholis exhibilanda. Ergo etiam cum ancilla & serua fœmina concubitus, intemperantię luxurięque nomine à Philosophis damnatur. Lege autem Dei & hoc capite apertissimē, quia Lex non distinguit in quam scortatio impudensq; illa copulatio fiat seruāne sit an libera mulier. Et ait Christus, quicumque viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam coram Deo mœchatus est, Matth. 5. vers. 28. Neq; apud Deum liber est, vel seruus, Galat. 3. v. 28. Idem sentit Hieronym. in epistolam Pauli ad Titum, Quomodo in fornicatione, ait, non idcirco diuersa est fornicatio, si mulier sit pulchra aut deformis, ancilla aut ingenua, paupercula aut opulenta, sed qualiscunque illa fuerit, vna est fornicatio: & est in cano. Fur autem, 14. quæst. 6. & expressē disertēque explicatum ab Ecclesiastico. cap. 41. vers. 27. Idē colligi potest ex eo quod est à Mose scriptum, Exod. 21. vers. 8. Vbi iubetur Dominus ancillam suam, si placet, legitimo coniugio habere, non autem ea abuti. Ergo multò minus alij licet. Et est idem respōsum ab Ambrosio in sermo. de sancto Ioann. & est in cano. dicat aliquis. 32. quæst. 4. Comprobaturque nostra sentētia à Saluiano lib. 7. dum in Aquitanorum impudicissimos in hoc criminis

E. iij.

genere mores inuehitur.

Sed quæsitum est de meretrice, vtrum cum ea concubitus damnetur. Olim apud veteres Rom. non licuit quæstum meretricium exercere, nisi apud ædiles licentiâ stupri illa vulgasset, quæ facere quæstum corpore volebat, satis pœnarum aduersus pudicas statuentes ipsam professionem, Cornel. Tacitus lib. 2. Sed postea licuit sine hac professione. Ergo si ius Ciuile Romanorum audimus, qui coniux alterius meretrici se miscet lege Iulia de adulteriis tenetur. Si ea quæ. C. ad l. Iul. de adulter. sancta enim cõseruari debent cõiugia, quæ iam contracta sunt, quæ alterius cuiusquam coitu pollui, & infamari turpe est.

Sed si solutus est is, de quo agitur, quæritur, vtrum cum meretrice commisceri possit. Et siquidem quæ antea fuit meretrix, iam nupta est, pertinet ad l. Iuliam is, qui cum ea coit, quia meretrix esse desit. Nam & pœnitere meretrix potest, & in matrimonium duci, vt scribit Hieronym. in Ose. cap. 1. & est in l. Si vxor. §. Si quis. D. Ad l. Iul. de adulteriis. ac etiam vilis mulier, lege Iulia accusari potest. l. Mater. §. Mulier. C. eod. si adulterium cõmisit, id quod facit meretrix, postquam nupsit.

Quod si meretrix manet, Iure Ciuili non punitur, neque coercetur qui cum meretrice concumbit. Nam & Lupanaria lex ciuilis Romanorum non tollit, neque meretrices damnat, quas, veluti vfuras quoque, maioris periculi cui tandi gratia homines politici concedendas cõtendunt. Ait enim Iuricons. sæpe in honestorū virorum

virorum prædiis Lupanaria exerceri. in l. Ancillarum. §. sed & pensiones. D. De petition. hæredit. scribitque ex suorum temporum moribus August. lib. 14. De ciuitate Dei, cap. 18. scorta quidem à Ciuitate terrena licita esse permit- tique adeò vt vim illis inferri lex civilis vetet, & in earum inuitarum ædes cuiquam irrum- pere, quemadmodum narrat & scribit A. Gel- lius lib. 4. Noct. Atticar. cap. 14. Quas Romanas leges Lupanaria concedentes grauer re- prehendit Saluianus episcopus libro 7. & barba- rorum Vandalorum legibus impuriore esse do- cet, & conqueritur, quæ ea prorsus sustulerunt.

Ex philosophorum sanè decretis longè a- liud statuemus, quorum sententia, quàm Iurif- consultorum longè & sanctior & verecundior est. Damnant enim Philosophi cum meretrice concubitum, quemadmodum Musonius fecit, in eo libro & loco, quem nos supra laudauimus. Quod si obiicitur, at neminem iniuria afficit, qui cum meretrice miscetur, respondet Muso- nius, Imò verò seipsum lædit, & dehonestat, qui sic intemperans est. Certè Xenophon in dictis Socratis ait sues esse, qui cum meretricibus co- eunt, ex Socrat. dispu. aduersus Critiam libro 3.

ΑΠΟΛΥΜΕΝΟΝ.

Quod ad ius diuinum pertinet, Certè quidē eodem modò eadēque de causa & ratione à Domino damnatur, qui cum scorto coit, atque qui cum alia qualibet muliere: violat enim suū corpus, vel potiùs Domini ipsius templum, vt a- pertè ait Paulus, qui disertè πόρνη, id est, mer- tricis meminit, & cum ea scortationem execra-

E. iij.

tur, I. Corinth. 6. vers. 16. Atque in tota Scriptura non modò nostra cum ea coniunctio damnata est, Prouerb. 7. vers. 10, & 8. v. 13. sed etiam illius aspectus & affectatio, Eccles. 41. vers. 25. & 9. vers. 26. Itaque August. in lib. de adulter. coniugiis apertè pronuntiat concubitus cum meretrice esse damnatum. Id quod est relatum in cano. Adulterij. 32. quæst. 7. Sed in Quæstionib. in Deuter. idem ait, Meretrices esse & ad meretrices accedere diuinitus prohibitum esse. Facile verò colligi ex iis quæ à Mose scripta sunt, idem potest. Nam si Dominus vllas esse in vniuerso suo populo vetat, Leuit. 19. vers. 29. Deuter. 23. vers. 17. multò magis cum iis extra coniugium misceri. I. Corinth. 6. v. 18. Laudat Saluianus, & quidem rectè Gothos & Vādalos quod vel contactum ipsum meretricum horrent, & compellerent eas, si quæ essent in vrbibus à se captis inuentæ, ad maritalem thorum transire; & idem, Esse inter Gothos non licet scortatam Gothum: soli inter eos præiudicio nationis ac nominis permittitur impuri esse Romani. Hæc ille lib. 7. de Prouid. Dei. Neque obstat quod Raab meretrix inter fideles enumeratur, Heb. 11. v. 31. Matth. 1. Neque enim quatenus meretrix fuit laudatur, sed quod fidem Christi, promissionesque Dei amplexa est, vitæque genus commutauit. Fuisse autem Raab non modò cauponam, sed etiam meretricem apparet, ex Iacob. 2. v. 25.

Sed quæsitum est obiter, quæ meretrix esse censenda sit, vtrum omnis quæ soluta se alienæ libidini prostituit, id est, extra coniugium ali-

cui

cui miscetur. Valerius Maximus lib. 9. cap. 1. De Gemello Tribunitio appellat Lupanar priuatum, domum, in qua quis se aut alium prostituit. Augustinus lib. 1. De nuptiis, cap. 9. ait meretrix est, quæ cum pluribus non prolis, sed libidinis causa concumbit. Fœmina verò plus quàm ab vno viro foetari, & ingrauidari non potest, August. De bono coniuga. cap. 17. Ergo definit Augustin. non omnem esse meretricem, quæ extra matrimonij vinculum alienæ subseruit intemperantiæ: sed cuius est publicè venalis turpitudine. Hieronym. ad Fabiolam sic definit, Meretrix est quæ multorum libidini patet, & est in cano. vidua distinct. 34. Iurisconsulti verò has sententias & facile & verè duobus hisce verbis explicant. Non omnem quidem esse meretricem eam, quæ se summittit alienæ voluptati, vel soluti vel coniugis viri: sed quæ Palàm & Vulgò quæstû facit, seque ita prostituit in l. mariti. §. qui quæstum. D. ad leg. Iul. de Adulter. Palàm autem quæstum facit non modò quæ in lupanari se prostituit, verum etiam si qua, vt asolet, in tabernis, caupona, vel quo alio loco pudori suo non parcit in l. Palàm quæstum. D. de ritu nuptiarum. Idcircoque ob vulgarem illam voluptatem & intemperantiæ omnisque turpitudinis vsum Sus appellatur Meretrix. Eccl. 26. v. 28. 29.

Quarto loco si scortatio fiat in coniugem dicitur adulterium, si non vtraque ex parte: saltem ex illius parte, qui coniunx est. l. inter liberos. §. lex stuprum. D. ad leg. Iuliam. de adulter. Est enim adulterium cùm ad alterum alteram-

veitur, quæ iam fidem suam alij spondit, ut ex etymi ratione facillè intelligi potest. Itaque ait Gelas. in cano. lex illa. §. cum ergo 36. quæst. 1. Adulterium est alieni thori violatio. Vnde adulterium dicitur quasi ad alienū thorum accessio. Adulteriū enim non est naturalis appetitus, sed contumelia præter naturam. Siquidem appetitus ille tantum desiderat mixturā, non autem talem mixturam, & datus est ad liberorum procreationem non ad scortationes, Chrysost. ad Galat. 5. vers. 11. Ex quo facillè colligitur, non nisi in iis adulterium committi, quorum vel utraque coeuntium vel altera pars matrimonio iam alij copulata est. Quamobrem falsa est, & ex Montanistarum fæce & hæresi deprompta illa adulterij definitio, quam affert Tertull. in libro De Monogamia, Adulterium, inquit, est cum quoquo modo disiunctis duobus, alia caro, imo aliena miscetur, de qua dici non possit, Hæc est caro de carne mea, & os de osse. Semel enim hoc factum est, & pronuntiatum. Ergo adulteriū appellat si quis prima vxore morte erepta secundam ducat. Adulterium igitur damnatur. Ose. 7. vers. 4, 5. vers. 11. Hesiod. lib. 1. Epp. 2. H' uip. Leuit. 18. vers. 20. 20. vers. 10. Atque Hier. 5. v. 8. vetat adhinnire alienæ vxori, & Ezech. 22. ver. 11. Ouidius dixit eadē similitudine, qua Hierem. *Semper equus pulchre pulcher adhinnit equæ.* & Prudent. lib. 1. in Symmach.

Sed quæsitum est si ea quam quis iniit nondum adhuc nupta sit, sed tantum alij desponsata, utrum ea scortatio stuprum tantum, an etiā adulterium appellari debeat. Et quando sponsa

vxoris

vxoris loco habetur, Legéque Dei pari pœna sponsa, atque iam nupta punitur, nimirum morte, certè adulterij nomine ea scortatio appellanda est. Deut. 22. versu 23. l. Si vxor. §. Diui. D. eod. & Matth. 1. vers. 19. Tanta enim est eius promissionis & spōsionis vis, vt quoad vinculū pro nupta habeatur, fiâtque spōso velut marito iniuria. Prouerb. 2. vers. 17. Nam nuptias consensus facit non cōcubitus. l. Nuptias. D. De reg. iur. Hîc autem sponsam intelligimus per verba De præsenti, non per verba De futuro tantum.

Quinto loco quæsitum est, De iis qui mares cum maribus, fœminæ cum fœminis, vt Sappho, concumbunt copulatione fœdissima, vtrum damnentur. Et certè & iure diuino & iure humano ij execrabiles habentur. Ac iure quidem ciuili Pandectarum, stupri tantum nomine hoc scortationis genus, quæ fit cum masculo, damnatur. l. stuprum. D. ad legem Iul. de Adulteriis. Iure verò Codicis & recentiori longè acerbius immaniùsve crimen esse pronuntiatur, vt est in l. Cum vir nubit in fœminam. Cod. ad l. Iul. de adulter. & extat l. Valentiniani in collatione legum Mosaicarum & Roman. Tit. 5. quæ etiam posterior est, vbi scelus maximum esse dicitur. A Musonio verò *αἱ πορνεῖς ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν ἐν συνουσίᾳ* dicuntur esse turpissimum flagitium, atque *τὸ λυμμένα ὄντα φύσιν*. Iure diuino hoc genus concubitus planè improbatur, & prorsus condemnatur & appellatur Sodomix peccatum. dicuntur enim esse damnabiles & cōtra naturam ipsam peccare. Ergo horum crimen suo propriòque nomine Sodomia appellatur. Leuit. 18. vers. 22. 20. v. 13.

quia Sodomitæ hoc genere sceleris peccarunt, ut est Genes. 19. Appellatur autem à Paulo ἀσυνόητοι. 1. Corinth. 6. vers. 9, 1. Timoth. 1. vers. 10. à Philone verò Iudæo πωδῆγροι. Ab immani verò & canina turpitudine à Latinis nominantur Cynædi, & Pathici & Molles, & Effeminati, ut à Iuuenal. Satyr. 2. *-Pathici gestamen Othonis.* Hoc certè criminis peccatique genus Paulus grauissimè damnat & infectatur, dicitque ab his tantum committi, qui à Domino in reprobum planè sensum traditi sunt. Roman. 1. versu 26. & 29. vel qui iam dedolere desierunt omnemq; humanitatis & honestatis sensum exuerunt. Ephes. 4. vers. 19, 5. vers. 2. Est autem hæc de hoc peccato Augustini sententia, verè quidem aurea. Adulteri malum vincit fornicationem: vincitur autem ab incesto: sed omnium horum pessimum est, quod contra naturam fit, quale hoc est. Flagitia enim, inquit idem libro 3. Confessio. quæ contra naturam fiunt, ubique, & semper repudianda atque punienda sunt, qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ eius sententia extat in cano. Flagitia 32. quæst. 7. Repugnat enim hoc crimen, & rectæ rationi & speciei humanæ ait Thom. in 2. 2. quæst. 154. & quod plus est, hominis ipsius creationi, ac omni Dei ordinationi, in qua inest summa sapientia. Itaque hæc omnia confundit & peruertit qui hoc coitu peccat. Quamobrem hoc vitium semper est seuerissimè à bonis principibus vindicatum, ut à Iosia. 2. Reg. 23. vers. 7. cremari tales iubentur. in l. cum vir nubet. C. ad leg. Iul. de Adulter. Quo magis deploranda est istius seculi infelicitas, quo in multis
natio-

nationibus, vti Romæ hoc crimen impunitū manet, quemadmodum Philo pientissimè sui temporis in eo genere turpitudinem deflet, *ὅτε παιδεύων, ὁ ποῦτερον μὴ καὶ λαχθῆναι μέγα ὄνειδος. Νῦν δ' ὅτιν ἄνθρωποι ἐ τοῖς δρώσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς παύροις.* id est, De iis autē qui in pueros mares ardent, hoc quidem dici potest, olim magnum fuisse etiam in eo nominando probum: nunc autem magna laudi duci non tantū ab iis qui hoc committunt, sed etiam ab iis qui patiuntur. Nam postquam Hadrianus publicè in templis vna cum Antinoο Cynædo suo coli cœptus est, cœpit hoc crimē sperni nihilque fieri, vt docet Prud. Clemens lib. 1. in Symmach. Tertullia. in Apologet. cap. 13. quoq; ait Romanos de Pedagogiis Aulicis nescio quem Cynædum Deum fecisse.

Sexto loco queritur de Brutis animalibus, vtrum in ea commissum stuprum damnetur. Hoc genus scortationis nominatur à Scholasticis Bestialitas, estque omnino contra naturam. Hoc autem tam à mari, quàm à scemina commissum proculdubio omni iure & diuino & humano dānatur. Est autē apertissimus textus scripturæ. Leuit. 18. vers. 23. 20. vers. 15. & 18. Exo. 22. vers. 19. Hoc quidem hominum ita cōcumbentium genus est planè obbrutescens, vt ait Cōstant. Harmenopul. qui naturalem rerum vsum prorsus peruerterunt. Itaque hi digni erant, qui pecudes potius quàm homines essent: cū pecudes non homines creare eo modo velint, & suum genus spernant. Esse tamen quosdam tam sceleratæ libidinis cestro percitos homines apparet ex eo quod de capro Memphitico scribit Plutarch.

eum inire solitum quotannis certa die matronas virginēsq̃ue Ægyptias, quæ illi summittebantur. Quid quod scribit Verg. lib. 6. *Æneid.*

*Hic crudelis amor Tauri, suppositæque furto
Pasiphae, mixtumque genus, prolēsq̃ue bisformis
Minotaurus inest Veneris monimenta nefanda.*

Præterea de iis rebus, quæ nunquam sunt visæ, nulla lex scribitur. Ex malis enim moribus bonæ leges & nascuntur & prodeunt, quæ sceleribus demum perpetratis pœnam imponunt. At lex diuina & humana huius sceleris meminit. Sed & ipse eius sceleris reos vidi. Nam mea ætate molitor quidam in mōte Iura cum asina sua scēdissima libidine concubuit, atque ideo damnatus est.

Septimo denique loco quæsitum est de Dæmonibus, vtrum cum iis coniungi copulariq̃ue prohibeantur homines & scēminæ, & dubitamus quidam, vtrum id fieri & accidere possit, qui h̃ legerint quæ scribit August. in lib. De ciuitate Dei. de Dæmonibus, & eorum natura, & vt pati queant, itēmq̃ue, quod omnes admittunt, Dæmonum alios esse Incubos, alios Succubos certē fatebuntur id esse verum, & sæpe mulieres maleficas cum dæmonibus coisse, & ex eo coitu voluptatem sensisse, ex earum confessione scimus. Illi enim ad tempus induunt corpora, & aeris impulsu potest excitari titillatio iucundulq̃ue aliquis in coitione sensus, qui reipta concumbentes cum illis delectet. Olympias etiam illius coitus cum dæmone signa in vtero gestasse dicitur. Vide August. lib. 8. De ciuitate Dei.

cap.16. Non aptè tamen affertur ex Genes.6. vers.2. quanquā Lactant.ita interpretatur. Nam filij Dei sunt non angeli, sed pij homines. Ergo cum constet mulieres siue verè id fiat, siue illusione quadam cum dæmonibus coire posse, sitque hæc scortatio longè turpissima & scdissima, certè hoc etiam præcepto damnatur, quia omnis immundities & nō concessus à Deo concubitus hoc capite improbatus est & comprehensus.

Venio ad tertium caput, vbi agitur qua causa, quove animo scortari vetet lex. Et certè quoad causam, responsio facilis est. Cum enim lex non distinguat, neque nos. Omni igitur de causa. i. siue Pretij spe id prohibetur, vel Gratuita libidine. Sed is tantum animus facit scortationem, qui libidinis implendæ propositum habet. Deus enim non tam effectum, quam affectum animi nostri spectat, damnatque. Maleficia enim ex animo, vt aiunt Iurisperiti, æstimantur. Furtum enim non est, quod non fit furandi animo. Itaque soleo laudare eam Saluij Iuliani sententiam, quæ est in l. penult. D. ad leg. Iul. de adulter. adulterium sine dolo malo non committitur. Propositum enim voluntasque scortationem facit.

Vnde quæsitum est de Thamara nuru Iudæ, de qua scriptum est Genes.38. vers.14. quæ solo prolis suscipiendæ animo cum Iuda concubuit: & certè negari non potest per eam peccatum esse in hoc præceptum, institutionemque matrimonij violatam, quia etsi prolem suscipere quærit, tamen non eo modo, quo licet. Eius tamen

& animus & factum longe à mera verâque scortatione distingui debet, quia non libidinis, sed prolis studio ita peccat.

Ex quo iam illa quæstio incidit de iis, qui errore, eoque probabili cum quibusdam miscentur.

Ac primum de Iacobo patriarcha quæritur, utrum ab eo in hoc præceptum peccatum sit, incestique damnari debeat, qui vno eodemque tempore non modò duas vxores habuerit, sed duas sorores. Nempe Liam & Rachelem Genes. 29. Nam cum ipse Iacob in filio Rubē incestum punierit, ut est Genes. 49. vers. 4. verisimile non est in se ipso idem crimen probasse atque perpetrare voluisse. Et quidem respondendum est, Eatenus Iacobum à peccato excusari, primum quòd vxorem duxit quam cognouerat. Deinde quòd à Labano socero deceptus errauit, putauitque Rachelem esse, quæ Lia substituebatur. Id quod non crasso quodam Iacobi errore, sed probabili accidisse satis intelligi potest ex eorum temporum moribus. Nam virgines non modò velabantur ob sexus illius verecundiam, ut in Italia fit, & docet Paulus in Dei ecclesia id fieri decorum honestumque esse. 1. Corinth. 11. vers. 5. sed etiam tectæ velatæ quæ flammeolo .i. purpureo velo ad virum sponsæ deducebantur, vnde etiam à Nubendo, id est, obnubendo Nuptæ dictæ sunt, quemadmodum facile colligi potest ex Genes. 24. vers. 65. & ex Catull. Epithalamio, Varrone in lib. de lingua latina, Pompeio Sexto, idq; & tradit copiosè Alexander ab Alexandro lib. 4. Genialium Dierum cap. 1. Nonius etiam

etiam Marcell. tradit varios nubentiū ritus. Sed & idem quoque postea accidisse, similique in casu relatum est in cano. In lectum 34. quæst. 1. & 2. & in Triburiensi concilio de ea re actum est. Postquā autem Iacob agnouit se habuisse duas sorores, incesti excusari non potest, quia iam non errore, sed consensu id facit, & solo libidinis amorisque aculeo Rebeccam Liæ suæ superinducit. Vnde variæ natæ discordiæ domi. August. in libro De fide & operibus. & cano. si virg. 34, quæst. 1. & 2. de hoc matrimonio agunt.

Sed quæsitum est de ea, quæ ignorans illi nupsit, qui iam maritus est & coniunx alterius vxoris, quales ij sunt qui hisce nostris temporibus dicuntur habere duas vxores. Resp. quoad eam, quæ ignorans eum maritum esse, ei nupsit, certe in hanc legem non peccauit. Neque enim intemperantia libidinis id fecit, sed iusto connubio, Deique institutionem videtur secuta. Quātum autem ad ipsum qui iam coniunx est, dolo malo id facit, ideoque crimine adulterij tenetur, & peccat in hoc caput. Duas enim vxores simul habere omnino non licet, & qui eas habuit Lamech, Domini iudicium sensit. Legatur l. Eum qui. C. Ad leg. Iul. de Adulter. cano. Quomodo virginibus 31. quæst. 1. Hodie tamen leuissimè puniuntur. Catamidiati enim & mitrati populo tantum irridendi proponuntur. de quo pœnæ genere scripsit Connanus. Sed hi etiā morte digni sunt, quia & coniugē quam duxerunt perfidē fefellerunt, & coniugio, id est, sancta Dei ordinatione sunt impiè ad suam nequitiam abusi: atque etiam adulterium commi-

ferunt, cum id fecerint scientes. Itaque sunt alii adulteris, qui morte puniuntur, longè & tetriores, & fœdiores, utcumque in Papatu hoc crimen rideatur potius, quàm puniatur.

Quæsitum est de ea, quæ desertorem coniugij virum lōgo tempore expectavit, posteaque alij nupsit, utrum in hoc caput Legis diuinæ peccet, an verò iusta sit illius excusatio, iustumque coniugium. Ac primum quidem Iure ciuili, eoque Pandectarum, huiusmodi quæstio dicitur esse & facti, & iuris: idque prudentissimè à Papinia. in l. Miles. §. mulier absentem. D. ad legē Iul. de Adulter. responsum est. Cum enim nullum adhuc tēporis spatium lege definitum esset, intra quod expectaretur maritus, videndum erat, an mulier audiuiisset vita functum esse priorem maritū, longūque tempus transisset, ac vixisset probè, credens maritū defunctū. Atq; an sine vlla stupri suspitione falsis rumoribus inducta esset. In quam hæc omnia concurrerent, illa nihil dignum vindicta admittit. Iure Codicis ut apparet ex l. vxor quæ in militiam. C. De repud. tempus certum definitum est, intra quod desertor coniugij maritus ab vxore expectaretur, & post quod nubere illi liceret. Primum enim anni quatuor sunt definiti & constituti, post autem plures.

Iure canonico variè respōsum est, sciuerintne certò vxor defunctum esse maritum, vel nunquam rediturum, an non. Si sciuit, non peccare: sed tamen, si prior maritus redierit, repetendum esse primum cōiugium, secundūque deferendum. Si nesciuit vel dubitauit, dicitur peccasse.

casse. est in cano. Cum per bellicam 34. q. 1. & 2.

Ceterum ego aliter dicendum, distinguendumque puto. Nam aut desertor coniugij est maritus, aut ex necessaria vel probabili causa abest, siue ea iusta sit, siue iniusta, ut qui criminis admissi metu abest fugitive ex eo loco, ubi habitat vxor, in quem sine metu poenae redire non potest.

Si ex necessaria, vel etiam probabili tantum causa abest, debet vxor sequi maritum, si quidem pia est, neque vel bona, vel patriam, vel parentes ipsos marito suo praeferre. Genes. 2. vers. 24. Hoc est dictum Augustini, Mulier sequatur virum suum siue in vita, siue in morte, vel in perpetuum alieno coniugio abstineat, etiam si iam 10. vel 40. annos abesset maritus, donec de illius morte certa sit. Sed cogendam esse vxorem, ut virum sequatur, verius est, si modò scit, ubi ille sit, & salua religione & pietate cum eo esse possit. Neque valet quod obiciunt, qui capite damnatur, ciuilitate mortuus est, ergo solutum esse matrimonium. Respondeo enim, etsi ciuilitate mortuus est maritus, qui capite damnatus est eo loco, ubi habitat vxor, non ideo tamen solutum esse matrimoniū. Matrimonium enim est iuris naturalis, non autem iuris ciuilis, & idcirco iure ipso ciuili, responsum est cum homine deportato, & eo, cui igne interdictum est, manere durareque coniugium in l. 1. quae incipit Matrimonium. C. De repudiis, qui tamen duo ciuilitate mortui sunt. Nam deportatus ciuitatem amittit l. inter Poenas. D. de interdict. relegat. & deportat. Ergo coniugium est iuris naturalis, quod ad F. ij.

ordinationē: ciuilis autē, quod ad circumstātiās.
Facit in eam sententiam, quod scriptum est in
auth. Hodic. C. De repud. Nam multis an-
nis & quamlibet diuturno tempore expecta-
tur miles, quia Reipu. causa abest, & nisi defun-
ctū eum esse vxor verē sciat, prohibetur ea alijs
nubere. Quare non magnopere probo totum
cano. 1. 3. 4. quæst. 1. & 2. vbi ex suspitione sola
mortis, aut postliminij non futuri licet vxoribus
nubere. Sin autem erro sit & desertor coniu-
gij maritus vel ab vxore, atque ex nulla ne-
cessaria vel probabili causa absit, quæstionis est,
utrū satis sit piæ Christianæque mulieri ad cer-
tum vsque tempus lege definitum maritum ex-
pectasse. Resp. æquiss. esse huiusmodi maritorū
leuitatem coerceri: iniquiss. verò fore vxorum
cōditionem si perpetuò expectare iubentur va-
gos istos, multaque in mulierū fauorem etiam
iure diuino esse cōstitutā: veluti de zelotypia, de
diuortij libello dando à marito. Certè peccat
hic desertor in ipsam coniugij naturam, idcir-
còque probo earum Rerumpu. Ieges, quæ in ea
re certum tempus præfiniunt, sed tamen sense-
rim in quibusdam diutius deliberandum. Cum
enim inter matrimonij dissoluendi modos, de-
sertio hæc vagatiōque ex consequenti tantum
referatur, si non fiat in odium religionis, certè
diu multumq; deliberādum censeo, vtrum sem-
per post certum illud tempus elapsū mulieri
Christianæ salua conscientia nubere alijs liceat:
nisi iustis vel probabilibus saltem testimoniis
certa sit priorem maritum defunctum esse. Sed
hæc alijs nubendi venia à magistratu ex causæ co-
gnitio-

gnitione danda est, non sumenda.

Sequitur 4. caput, Quibus modis scortatio committitur. Fit autem aut Vi, aut Blanditiis 36. q. 1. per totum. aut Consensu utriusque intercedente: siue Clam, siue Apertè scortatio committatur his omnibus modis.

Ac vi quidem quæ fit, nominatur raptus, qui in muliere vacante etiam punitur lege Iulia, De vi public. nedum in honesta virgine vel matrona. Ac quidem lex constitutioque in raptos separativè constituta est, quæ seuerissimè eos coerceri, puniri que iubet, adeò ut coniunctis personis eos in flagranti delicto deprehensos occidere liceat. l. vim. C. De raptu virgin. viduarum, & c. l. Raptos. C. De Episc. & Cler. & apparet ex l. Mariti. §. Eū. D. Ad l. Iuliam de adult. etiā ante Legē Constantini & Iustiniani eos lege Iulia de adult. dānari oportuisse. Et hīc videndum quid Canonistæ sentiāt. 36. q. 1. per totum. Lege Dei damnatur hoc genus & modus scortationis, uti apparet, Deut. 22. vers. 22.

Sed quæsitum est de ea, quæ vim passa est, vtrum in hoc caput peccet. Et cum casta sit quæ vim passa est, quæque animo turpitudini reluctata est, Dominusque ipsum animi affectum damnet, peccasse videri non potest. Sed potius casta mansisse. Exemplum est in Thamar, quæ vi ab Amnone stuprata est, 2. Samuel 13. Ex facto, hæc quæstio in tempora Ambrosij, Hieronymi & Augustini incidit. Cum enim Gothi urbem Romā cœpissent, multas virgines Christianas vi stuprarunt, quæsitumque fuit, vtrum illæ, virgines castæque mansissent. Respondet F. iij.

August. lib. 1. De ciuit. Dei. cap. 18. Violentia libidinis alienæ non aufert castitatē, quam perseuerantia continentia suæ seruat. Est enim castitas pudicitiaque virtus animi. Ergo etiam oppresso corpore non amittitur, modò mens animusque alienæ libidini non sit assensus, quia nō potest corpus corrumpi, nisi prius animus voluntasque fuerit corrupta. In eandem sententiam lib. 3. De virginib. scribit Ambros. in eandem Hieronym. & omnes. Sed & Iure Ciuili idem quoque responsum est, Nec maritatus quidem per vim stupratus, ad legem Iuliam de adulteriis pertinere. l. Si vxor. §. Si quis plànè & l. Vim passam. D. Ad l. Iuliam de adulter. & 32. quæst. 5. per totum. Neque mouet, quod de Lucretia nobili Romana affertur. Illa enim etiam vi stuprata se interemit nihilominus. Perperam enim id ab ea factum esse respondet August. lib. 1. De ciuit. Dei, cap. 19. Neque etiam quod ait Paulus 1. Corinth. 7. vers. 34. castitatem, sanctitatemque constare tum corpore, tum animo & spiritu. Hoc. n. verum est, de ea castitate, quæ oībus suis partibus perfecta est. Sed vt corpus violatum sit vi, si mēs casta manet, castitas etiā est & manet.

Venio ad caput quintum & vltimum, quod est vtilissimum. Nimirum, quot sint mœchationis hac Lege prohibitæ species. Quod attingūt hoc loco Theologi. Sunt autem istæ partes mœchationis potentiales. Superiores sunt partim subiectiua, veluti incestus, adulterium, stuprum, sodomia: partim integrales. Ac quidem Paul. Galat. 5. vers. 19. septem species illius, vel gradus enumerasse videtur *πορνείας, μορχειας, ἀρσε-*

δουσίας

ἀσχηλογίαν, μετὰ τὸν νόμον, quibus in epist. ad
 Coloss. addere videtur *ἀσχηλογίαν*, Coloss. 3. 8.
 Isidorus, cuius sententiam secuti sunt Scholasti-
 ci tria eius genera facit. aliā enim dicit esse, Spi-
 ritualē, qualis idololatria. Hæc nihil ad hūc lo-
 cū facit: aliā Carnalem, quæ & ipsa, vel Animo
 tantū & affectu cōmittitur, vel Corpore, ope-
 réque ipso & tactu. Et ut ait August. in lib. de
 Christiana fide, non solū tactu & concubitu,
 sed etiam affectu & aspectu fit. Idem ait Greg.
 & est in cano. Qui viderit. 32. quæst. 5. Sed quem-
 admodum in superiori præcepto ex dicto Chri-
 sti, Matth. 5. quatuor homicidij gradus collegi-
 mus: ita & ex eodē cap. ver. 27. itidē quatuor di-
 versos scortationis gradus colligimus, qui oēs
 & singuli hoc capite dānantur. Et hos ipsos a-
 ptissimē quatuor verbis exprimunt hoc loco
 Theologi. Ergo quia hæc lex est spiritalis, ut
 ait Paulus Roman. 7. vers. 14. & Deus cordium
 scrutator est, Luc. 16. & 1. Thessal. 2. vers. 4. non
 tantū opera externa cōsummata visibiliaque
 damnat lex: sed etiam interna, & quæ *ἐν τῇ καρδίᾳ*
στρέφονται. i. preparatoria irritamenta que sunt ad libi-
 dinem obscenam & damnatam. Ergo quatuor
 modis homines scortātur, Corde, Gestu. i. cultu,
 Verbis, Facto operéque ipso. Ac corde quidem
 committi hoc peccatum, satis explicat Chri-
 stus ipse, Mat. 5. vers. 27, & 28. Videt enim Do-
 minus scelera tecta, oditq; perinde, atque si es-
 sent perpetrata. Nam quæ malè concupita sunt,
 tādē manifesta faciet saltem extremo illo suo
 iudicio, 1. Corinth. 14. vers. 25. Sed nec prætextu
 voti continentie facti, vel faciendi dissolui con-

F. iij.

iugia iam cōtracta possunt. August. in Psal. 146.
Si quis vxori debitam beneuolentiam neget,
vt continenter viuat, & vxor in adulterium la-
batur, peccat, nec eius consiliū probari potest.

Gestus sequitur, qui est secundus scortatio-
nis modus, qui mouendæ proritandæque libi-
dinis causa fit. Consistit autem gestus in Oculis,
Manibus, Totóque corporis habitu & statu,
qui si est impudicus & ad lasciuiam compara-
tus, damnatur hoc præcepto. Quemadmodum
Prouer. 6. vers. 13. dicitur, Improbum nutu ipso,
oculis & signis peccare: & eodem libro, mere-
trix ex ipso vultu describitur, Prouerb. 7. oculi
pleni adulterij appellantur, 2. Petr. 2. 14. Eodẽ
pertinent quæ de lasciuo aspectu dicuntur da-
mnanturque, Eccles. 9. vers. 5. 6. & 7. & 11. vers. 2.
Præclara est illa Ambrosij sententia, lib. 1. De of-
ficiis, cap. 18. Est etiam ait, in ipso motu, gestu,
incessu tenenda verecundia. Habitus enim mē-
tis in corporis statu cernitur. Et Augustin. De
Christiana fide ait, Ne dicatis vos habere ani-
mos pudicos, si habeatis oculos impudicos. Præ-
clara quoque est illa Periclis ad Sophoclem sen-
tentia, qui cū intuitus formosum puerum
prætereūtem dixisset, ô puerum pulchrum, Pe-
ricle: Pericles respondit, Prætorẽ Sophocle de-
cet non solum manus, sed etiam oculos absti-
nentes habere, vt scribit Tull. lib. 1. De officiis,
& Plutarch. in Pericle. Quod multò magis in
hominem pium verèque Christianum conue-
nit. Notandum enim est, illud, vritque videndo
fœmina.

Gestus nomine etiam cultus corporis vesti-
túsque

tusque & ornatus continetur, qui si est impudicus, lasciuus, aut alius, quàm homines continentes decet siue viros siue fœminas, damnatur. Ac quidem à Paulo 1. Timoth. 2. versu 9. plicatura capillorum & sumptuosus vestitus, & à Petro etiam, 1. Pet. 3. 3. hæc nominantur. Sed quid potest esse expressius quàm id quod est, Isa. 3. vers. 15. 16. 17. & c. De qua re extant tot Patrum in sui temporis vitia declamationes & libelli, qualis Tertull. duplex libellus, De habitu & cultu mulierum. Cypriani, De habitu virgin. & Gregorij Nazianz. in comptas mulieres. vocat ipse *κεκκαλωπερδύας γυναῖκας*. & illud Ovid. in epistolis Heroinar. etiam in viros comptiores iaculatur,

Sint procul à nobis iuuenes ut fœmina compti,

Fine coli modico, forma virilis amat.

Denique Bernard. epist. 42. huiusmodi ornatum maximè in Dei sacerdotibus damnat. Etsi enim horridi facie esse non debemus, tanquam feri & agrestes homines, compti tamen, & in facie ornanda multi, operosi & laboriosi ne simus. Est quidem forma ipsa naturalis (quæ est apta & concinna coniunctio, proportioq; membrorum cum suauitate coloris) res laudanda, vt in Absalome & Dauide, 2. Samuel 15. sed curiosum in ea studium, operatio, ornatúsque impudicus aut affectatus damnatur. Fucus igitur faciei aut nimius ornatus, est deformatio Dei ipsius operis in nobis & damnabilis.

Iã verba sequuntur, siue ea Scripta, siue Colloquia, Ambros. lib. 1. De officiis, cap. 20. Ac in vniuersum omnis *ἀρχελογία* hoc præcepto da-

mnata est, adeo ut ne scortatio quidē inter nos Christianos nominari debeat, nisi in malā partem, Coloss. 3. vers. 8. Ephes. 4. vers. 29. & 5. vers. 3. Ergo & lasciua scripta, illique libri planē amatorij, quales obscenæ quādam comœdiæ facere ex Christianorum hominum scholis, & oculis debent. Sic & theatra, quæ sunt libidinum scelestorum exempla & spectacula, & gesticulationum impudicarū representationes, & maxima irritamenta vitiorū, prorsus à cœtu Christianorum hominum, ab oculis, atque auribus remoueri, prohiberi que debent, ut docet Chrysost. Homil. 1. in Psal. 51. Hoc ita est constitutum in concilio Agathensi, relatūque in cano. Presbyteri. 34. distinct. Lactantius lib. 6. cap. 20. Saluianus Massiliens. episcopus lib. 6. de Prouident. Dei.

Item multo magis lupanaria damnantur, quæ Christianorum principum legibus tolli debent, quod Romæ fecit Theod. Magnus, ut tradit Socrates lib. 5. cap. 18. Histor. eccles. & id fieri præcipit lex Dei disertè, Deuter. 23. v. 17.

Sed picturæ ipsæ lasciua, rerūque inhonestarum item damnantur, qualis illa de qua fit mentio apud Terent. in Eunuch. de furto facto Danaes per impluuium, quæ pictura audaciore ad libidinem explendam Chæream effecit, ut ipse testatur. Sunt enim hæ representationes huiusmodi, de quibus verè dicatur,

Sunt lachryma rerum, & mentem mortalia tangunt.

Afficiunt enim nos & mouent ad turpia & spurca. Tripudia quoque, choreæ, tympana, lasciuæque

uæque saltationes omnes, quæ sunt libidinis irritamenta, damnantur etiam & continentur hoc præcepto. Adduntur, inquit Iustinus histor. lib. 30. Instrumenta luxuriæ tympana & tripudia. Exemplo Dinæ filiæ Iacobi confirmatur, quanti sit ea res periculi, & quantum ad turpem libidinem incentiuum, nō tantum occasio, sed & peccati causa. Est enim occasio causa quidem, sed non perfecta, ut ea est, quæ verè causa dicitur, Genes. 34. At saltauit Dauid, 2. Samuel 6. aiunt, & Maria, Exod. 15. Respon. Non omnis quidem saltatio damnata est, ut docet disputatq; copiose P. Martyr in lib. Iosue, sed saltatio ea quæ est chorea, & quæ fit libidinis augendæ, proritandæque gratia. Nemo enim, ait Tullius, saltat sobrius, sed is modò qui insanit. Vnde in eam saltationis speciē, multa grauitè pronuntiat Ambrosius lib. 3. de Virg. Laruæ itē damnatæ sunt per quas deformantur viri in mulieres, & ornantur, Deuter. 22. v. 5. Vel ob hanc vnam maximè causam Saluianus episcopus damnauit Carthaginē, & omni impudiciæ deditam fuisse docet tunc, cum à Vandalis caperetur. Quid rogo, ait, fieri prodigiosius potuit, in vrbe Christiana, in vrbe Ecclesiastica, viri in semetipsis fœminas profitebantur. Videbat hæc vniuersa ciuitas & patiebatur: videbant iudices & acquiescebant, &c.

Comestationes, omnisq; ebrietas quæ est luxuriæ species. Est enim luxus, libidinis irritamentum, & omnis ebrietas est scortationis comes, ut ait Tertullian. lib. 2. in Marcion. Vide quæ grauitè de eodē differit Chrysost. Homil. 13. in 1. Timoth. 5. Conueniunt hæc omnia cum

Proverb. 20. Eccles. 23. ver. 4. & 37. v. 30. Ephes. 5. ver. 18. Ambros. lib. 1. De offic. cap. 20. Luc. 21. v. 34. Roman. 13. ver. 13. Est autem ebrietas, quæ μέθη à Græcis dicitur, status hominis qui mentis suæ nō est compos, ob nimium vinum sumptū, vt definit Thomas in 2. 2^a. quæst. 150. Comestatio, quæ dicitur à Græcis καμός, est assiduus bibendi, edendique etiam extra naturæ necessitatem mos & vsus, de qua vide Isa. 5. Etiam in ipsis principibus damnatur vtrunque intemperantiæ genus, Ose. 7. v. 5. Amos 6. ver. 3. Joel 1. v. 5. Proverb. 31. versu 4. Μέθη φθορὰς ἀρχή, ait Halicarnass. lib. 2. Αρχαιολογ. Sed & οἰνωσις. i. temulentia & loquacitas additur à Plutarch. in lib. De loquacit. huic generi & ordini vitiorum. Est enim οἰνωσις φλυασιὰ ἐκ οἴνου. i. est temulētia & nugacitas ex vino orta. Sed & lautitiæ, nimiaq; delitiæ damnatæ sunt hîc, omnisque superfluous, sumptuosus, nimisque exquisitus in re quaque cibus, vel illius apparatus. Abstinencia autem commendatur. Valerius Maxim. lib. 9. cap. 1. docet legibus Ethnicorum Romanorum hos luxus damnatos fuisse improbatosque: & scriptum est in Tripartita Histor. lib. 6. cap. 29. Presbyteris & Ecclesiæ Pastoribus interdictum, ne in popinis & tabernis essent, ederentque, nisi peregrinarentur. Idem Socrat. lib. 5. cap. 18. cano. Clerici. dist. 44. Quod hominum Christianorum decretum Iulian. Imperator, quanquam apostata, tam est admiratus, tantoperèque probauit, vt ad suos sacerdotes transfulerit. Sed & otium delictaque damnata est. alit enim libidinem. Otia sitollas, periere cupidinis artes. Lucani vt aliorum

rum criminum, sic otij iudicia agunt, Stobæus
207.42.

Quarto denique loco, tactus ipse impudicus
damnatur. In quo genere sunt oscula & deni-
que omne ipsius libidinis æstuantis implemen-
tum. Ac tactus & osculum per se quidem non
damnantur. Nam & osculari iubet Paulus, & is
fuit Orientalis Ecclesiæ mos, Roman. 16. & 1.
Petr. 3. sed ratione finis damnantur, ait Thomas
in 2. 2æ. quæst. 154. Sunt enim quædam oscula
spiritualia, non carnalia, vt Ambros. in cap. ult.
2. episto. ad Corinth. annotauit, in quibus te-
stimonium synceræ & puræ charitatis appa-
ret, non autem affectus libidinosi indicium
inest.

Pœna quidem adulterij spiritalis, est mors
æterna, vti omnis scortationis, 1. Corinth. 6.
versu 9.

Corporalis verò legibus Mosaicis mors, Deu-
teron. 22. Numer. 25. versu 29. 1. Corinth. 10. vers.
8. & Iudic. cap. 19. Leuit. 20. versu 10. Legibus
item Atheniensium, atque etiam eorum om-
nium populorum qui rectè senserunt, mors.
Nam qui Didymus nomine peccarat, adulte-
riūque commiserat, cū ad supplicium duce-
retur, dignus est, inquit Diogenes, qui ipso no-
mine pœnas luat (*ἵδρυς* enim sunt testes) & qui
testibus pendeat.

Nabuchodonozor vt scripsit Hierem. 29. v.
23. Achabum & Sedechiam adulteros in farta-
gine frixit. Viri autem adulteri eadem sunt pœ-
na, qua vxores puniendi, ait August. lib. 2. cap. 8.
Adulteri Coniug.

Lege Cōstantini, morte punitur adulterium. l. Quauis. C. Ad l. Iul. de adulter. Postea autem ex constitutione Iustinia. adultera in monasterium per duos annos detruditur. in Authent. Vt nulli liceat. §. si quando. Scribit August. lib. De bono coniugali, cap. 7. suo seculo Roman. legibus; non licuisse viro dimittenti vxorē, propter adulterium, aliam ducere, & has leges ipse probat. vt cap. 24. & toto lib. 2. Adulteri. coniugis.

De pœna adulterij, vide P. Martyr. in 2. lib. Samuel cap. 12.

Ex hoc quoque præcepto Cynici philosophi satis refutantur, qui ita sentiebant, Nihil esse turpe dictu, quod idem non esset turpe factu, quemadmodum scribit Tull. lib. 1. De officiis, aduersus quos agit August. lib. 14. De ciuit. Dei, cap. 20.

Vna modo quæstio prætermissa est, vtrum mœchus mœcham ducere possit, id est, eā, cum qua viuo adhuc marito, adulterium commisit. Non putat P. Viretus in sua Instit. Christiana, facitque in eius sententiam Titul. ext. Ne quis ducat eam, & c.

At contrā & Philipp. in locis communibus & P. Martyr in 2. Samuel cap. 11. licere putant: quorum verior est sententia. exemplōque Dauidis confirmatur. Etsi August. lib. 1. De nuptiis, cap. 10. aliud sentit, cum eo esse non posse, cum quo, viro viuo, fuit adulterium commissum.

Ex negatiua affirmatiua iam colligenda est. Commendatur sanciturque imprimis hoc præcepto cōiugium, omnisque tum Naturalis, tum Politica, quæ in eo elucere debet, honestas: quales

les sunt prohibitiones de quibusdam gradibus, item ne sine parentum consensu filiisfamil. coniugium contrahant. 30. quæst. 5. Hoc enim fieri debere docet ratio naturalis, ait Iurisconsult. Sed & diuortia præter Dei verbum facta, hoc eodem præcepto improbantur.

Sed & omnis puritas, cordisque mundities & sanctitas. Item & corporis commendatur hoc capite.

Omnis continentia, temperantia, verecundia in dictis & factis, omnéque illud quod est decorum & luxui, & libidini contrariū, qualis est Sobrietas, castitas, pudicitia, moderatus & honestus vxoris vsus, qui nihil meretricium sapiat, nullūque lenocinium propriæ vxoris præ se ferat. Scribit Bernard. Homil. 2. Missus est, sponsas sponis tradi solitas, vt eas diligentius apud se conseruarent mariti. Id quod tamen nostris moribus non conceditur.

CAP. XV.

Octauū Legis diuinæ præcepti, quod est, Non furaberis, expositio.

Non furaberis, vbique Paulus & κλέψῃς, & Christus, Matth. 19. v. 16. Paul. Roman. 13. vers. 9.

Ac primum quidem de ordine huius præcepti quæsitum sit. Quotum sit numero. Responso facilis est. Nam & Exod. 20. & Deuter. 5. apparet esse numero octauum, de quo